

ורב אמונים

עלוך שבועי מבית בני אמונים

פניני אמונים

פניני אמן ותפלה על הפרשה

הברכה; עתה עליו להניפם שנית בתפלה שישמור הקדוש ברוך הוא על המתנות שהעניק לו, בכך שיגן על גדוליו מטללים רעים ורוחות רעות.
 'חמם סופר' ד"ה והניחו

ההשתדלות מביאה לידי טובה נצחית

"ברוך אתה בבאך וברוך אתה בצאתך" (כח ו)
 דרשו חכמים (דב"ד ז ה): "ברוך אתה בבאך - בפרקמטיא שלך, וברוך אתה בצאתך - בפרקמטיא שלך". כך פרש זאת הרב כתב סופר:
 במסכת גדה (ע ב) מובא שאנשי אלכסנדריה שאלו את רבי יהושע בן חנניא: "מה יעשה אדם ויתעשר?" אמר להם [רבי יהושע]: "רבה בסחורה וישא ויתן באמונה". אמרו לו: "הרבה עשו כן ולא הועילו?" אמר להם: "בקש רחמים ממי שהעשר שלו". ומבארת הגמרא שפנות רבי יהושע היא שאמנם השגת העשר תלויה בתפלה, אולם כל יסמוך אדם על הנס, אלא תחלה ישתדל לפרנסתו, ורק לאחר מכן יצפה שתקבל תפלתו.

והנה לפי שבתחלת פרשה זו (כח ב) הבטיחה התורה: "ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגך כי תשמע בקול ה' אלקיך", יכול היה אדם לחשב שדי בכך שיקים את מצוות ה' כדי שיתברך בפרנסה. לפיכך דרשו חכמים שבפסוק: "ברוך אתה בבאך וברוך אתה בצאתך", מבהירה התורה שברכת הפרנסה תלויה ב"פרקמטיא שלך", ומי שלא ישתדל לפרנסתו לא יועיל לו קיום מצוות התורה.
 עבדה זו, שהאדם צריך לעמל לפרנסתו ולא לסמוך רק על תפלה או על קיום מצוות התורה, היא לטובתו של האדם. שאלו היה מתפרנס באופן היוצא מדרך הטבע היו מנפים לו מזכיותיו, כפי שאמרו חכמים (שבת לב א): "אם עושים לו נס - מנפים לו מזכיותיו".

לדבר זה אף רמז דוד המלך עליו השלום באומרו (תהלים קכא ח): "ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם". "ה' ישמר" ומלא כל מחסורך, בתנאי שאתה תקפיד על "צאתך ובואך" [למסחר]. ובכך שתתפרנס בדרך הטבע, תהיה הטובה שמורה לך "מעתה" - בעולם הזה שתראה ברכה במעשי ידך, "ועד עולם" - שגם בעולם הבא לא יתמעטו זכיותיך ותקבל את מלוא השכר על המצוות שקיימת.
 'כתב סופר' החדש

אמן' - מ'מטה' ל'מעלה'

"והיית רק למעלה ולא תהיה למטה כי תשמע אל מצות ה' אלקיך אשר אנכי מצוך היום לשמור וְלַעֲשׂוֹת" (כח יג)
 דרש ר' ה'ן איש חי:

ההפך בין הגימטריה של 'מעלה' [145] לגימטריה של 'מטה' [54] הוא צ"א. שזו פידוע הגימטריה של שלוב שמות ה'יה' וה'א', המתאחדים יחד בעניית 'אמן' שאף היא בגימטריה צ"א, ובכך חשיבותה (בעל הטורים דברים כד ב). רמז הכתוב שהמקום את "מצות ה' אלקיך" בכנות יחוד שני שמותיו יתברך זוכה שתתרום דרגתו מ'מטה' ל'מעלה'.

'בן איש חי' - הלכות, הקדמת כי תבא

תנופה שניה - לאחר הברכה

"ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתתה לי ה' והנחתו לפני ה' אלקיך." (כו י)
 רש"י פרש (ע"פ ספרי כי תבא פסקא שא) שהיו מניפים את הבכורים שתי פעמים: אחת בתחלת 'מקרא בכורים' ואחת בסיומה. את משמעות כפל ההנפות באר החתם סופר' כך:

בנוגע להנפה השנייה נעשית כפלי מעלה ומטה ולא רבע רוחות השמים, נתנו חכמים (ספ"ה לו ב) שני טעמים: א. להראות שאנו מקימים את המצוה לשם מי שהשמים והארץ וארבע רוחות העולם שייכים לו. ב. כדי לעצב רוחות רעות הבאות מארבע רוחות השמים וטללים רעים הבאים מלמעלה ומלמטה.

עוד אמרו חכמים (ברכות לו א) שכל מה שברך הקדוש ברוך הוא בעולמו שייך לה, ככתוב (תהלים כב א): "לה' הארץ ומלואה", ורק לאחר הברכה נתן הדבר שעליו ברכו למברך, ככתוב (שם קטו טו): "והארץ נתן לבני אדם".

על פי זאת יתבאר הענין היטב: בשעת הבאת הבכורים שייכים עינין הפרות לבורא עולם; בשעה זו מניפים אותם לשם מי שהשמים והארץ וכל ארבע רוחות העולם שלו. אולם לאחר שהמביא אמר 'מקרא בכורים', והודה בו לקדוש ברוך הוא על הארץ והפרות שהעניק לו, זכה בפרות מפת

להקדיש את ה'ראשית' לה'

"ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך" (כו ב)

מלבד מצות בכורים, ישנן מצוות נוספות שבהן מורה לנו התורה לתת את הראשית לקדוש ברוך הוא: במצות חלה נצטיינו (במדבר טו ט): "ראשית ערסתכם" וכן לגבי תרומה (יה ט): "ראשית דגנך תירשך ויצהרך", לגבי ראשית הגז נצטיינו (שם): "ראשית גז צאנך תתן לו", ואף הבכור הנולד ראשון לאמו הוא קדש לה' (ראה 'בינה לעמים' עין משפט דרוש ד).

הראב"ד רבי משה שטרנבוך שליט"א עורך שיש ללמד מכה שאף את ראשית השנה - ימי ראש השנה - יש להקדיש לה' וחלילה לא להשתחית רגע אחד מהם לבטלה. והעיד כי ראה שהגרי"ז מבריסק נהג במשך שני ימי ראש השנה לומר תהלים בכונה ובתחנונים. לאלו ששאלוהו מדוע אינו עוסק בלמודיו הרגילים, השיב: בשעה שאני לומד מכתב אני להפסיק מעת לעת כדי לחפש ספרים ולעין בהם להבנת הסוגיה, ולפי שאיני רוצה לאבד אפלו רגע אחד בראש השנה, עוסק אני ביום זה באמירת תהלים רצופה.

'אין אנחנו מספיקים להודות!'

"ובאת אל הפה אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלקיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו" (כו ג)

"ואמרת אליו - שאינך כפוי טובה" (רש"י, ע"פ ספרי רצט).

מדברי רש"י עולה שהמביא בכורים וקורא פרשת 'מקרא בכורים' יוצא מגדר כפוי טובה, אולם מאידך לא מצינו שחשב כ'מכיר טובה', ויש להבין מדוע, הלא בפרשת הבכורים שהוא קורא נכללה הודאה על כל הטובות שעשה עמו הקדוש ברוך הוא?

יש ללמד מכה שאף מי שזכה והוא מסגל להכיר בטובה שעושה עמו חברו, לעולם לא יוכל להכיר בכל הקף הטובות והחסדים העצומים שעושה עמו הקדוש ברוך הוא. לפיכך מי שהביא בכורים ונתן כף הודה לקדוש ברוך הוא על שהיטיב עמו, יצא אמן מכלל 'כפוי טובה', אולם רחוק הוא מלהקרא 'מכיר טובה'.

'פי כהן' ח"א ע"מ סג

"שחר אבקשך צורי ומשגבי"

"אבינו מלכנו כתבנו בספר חיים טובים"

"העונה אמן ארצה ובמתינות מאריכיו לו ימיו ושנותיו בטובה" (ירושלמי ברכות ח ח).

"אבינו מלכנו סתם פיות משטינו ומקטרגנו"

ככה ענית אמן מנצח האדם ומכריע את המקטרגים המשטינים עליו (מהרש"א נזיר סג ב).

יהודי יקר! רצונך להרבות זכויות לקראת יום הדין הקרב ובה?

הקדם לבוא לבית הנסמך מדי בקר לאמירת ברכות השחר בחברותא, ובכך תצבור אמנים רבים שערך רב יעמר לזכותך ביום הדין.

גדול העונה אמן יותר מן המברך פנינים ובאורים

בעלונים הקודמים הבאנו מחרוזת של כ"ה באורים נפלאים למאמר חכמינו זכרונם לברכה שהעונה אמן גדול מן המברך. במדור שלפנינו נביא פנינים ובאורים הקשורים למאמר זה.

כל מי שאינו מוסיף, גרוע

דרש המהר"ל מפראג: משהו כבוד ה' יש להארה שכל השומע את חברו מברך את ה', עליו לענות כנגדו ולהוסיף על השבחים שמנה חברו. ומי שאינו עושה כן הרי הוא מקל ראש בכבוד שמים. מטעם זה על אמירת: "ברוך אתה ה' המברך", אנו מוסיפים ומשיבים: "ברוך ה' המברך לעולם ועד". על פי סוד זה עלינו להסיק שאף האמן שאנו משיבים כנגד המברכים, טומנת בחבה תוספת שבח על הברכה, כמאמר חכמים: "גדול העונה אמן יותר מן המברך". שהרי כאמור לא יתכן שהעונה יזלזל בכבוד שמים ולא יוסיף על דברי המברך.

הערת העורך: על פי דברי המהר"ל נתן לישב את לשון חכמים, באומרים: "גדול העונה אמן יותר מן המברך". וכבר הקשו שדי היה שיאמרו "גדול העונה אמן מן המברך", ומדוע הוסיפו "יותר"? יתכן שכוננו בקול לסיוד זה: ההכרח לומר שהעונה אמן גדול מהמברך, הוא לפי שהדין נותן שעליו להיות "יותר מן המברך", היינו להוסיף על שבחי המברך. ויש להוסיף שלכך פנו אף רבי נהוראי כשקרא על מאמר זה: "השמים כן הוא". בפשטות פנו רבי נהוראי להשבע בשם היושב בשמים שפאמר זה אמת (ש"י ניד ס ב ד"ה השמים). ואולם לפי המבאר נתן לומר שרבי נהוראי בא אף לבאר בקו שהסבה שעל העונה האמן לשבח יותר מן המברך, היא לפי ש"לשמים כן הוא" - כבוד שמים מחייב לעשות זאת.

גדול העונה - מן התורה

דרש רבי יששכר בער אילנבורג, בעל ה'באר שבע': את חובת ענית אמן דרשו חכמים (לקוט שמינוי האינו תתקמ) מפה שאמר משה ל'ישראל בפרשת 'הבן גדל' בענית אמן. מן שם ה' אקרא הבן גדל לאלקינו' - בשעה שאני מזכיר שם ה' בברכה, אתם 'הבן גדל' בענית אמן. מן שם שהזכיר הכתוב "גדל" ביחס לענית אמן על ברכה, מוכח שהעונה אמן מגדיל שבחו של הקדוש ברוך הוא יותר מהמברך, וכפי שאמרו חכמים: "גדול העונה אמן יותר מן המברך".

צצה לדרך דברים לב ג

איש אמונות רב מאומר ברכות

ה'בן איש חי' דרש מהפוסק (מש"ל כח א): "איש אמונות רב ברכות" רמז למאמר חכמים: "גדול העונה אמן יותר מן המברך", וכדלהלן: "רב פרושו גדול כמו: 'ורב יעבד צעיר' (בראשית כח) שפרושו שהגדול ישתעבד לקטן. וזהו הנרמז בפרסוק זה: "איש אמונות" - העונה אמן "רב ברכות" - מעלתו רבה מן המברך.

הדרך למטרה קודמת למטרה

כתב המהרש"ם מברע"א: חרף העגדה שהאמן אינה נאמרת אלא לאחר ברכה, מפל מקום אמרו חכמים שגדולה היא מן הברכה. שכן כך הוא דרכו של עולם: הדרכים שבאמצעותנו מישג המטרה קודמות בזמן להשגת המטרה, אולם מעלתה של המטרה ברוחה. דגומת הבונה לעצמו בית, שמהלך להגיע הארץ והלך קודם לשמוט בבית, אף כי בודאי שהבניה אינה המטרה, כי אם עצם השמוט בבית.

לרעיון זה אף פנו רבי נהוראי כשקרא על מאמר זה: "השמים כן הוא". חכמים אמרו (תנ"ך יב א) שבעת בריאת העולם, קדמה בריאת הארץ לבריאת השמים. זאת משום שהשמים הם התכלית, והארץ רק נועדה להגיע אליהם, כמאמר המשנה (אבות ד טו): "העולם היה דומה לפרודור בפני העולם הבא התמו עמך בפרודור כדי שתכנס לטרקלין".

נדר גדול לאלקי ישראל

אמר ה'בני יששכר': ההפרש בין הגימטריה של המלה 'אמן' במלואה [אל"ף מ"ם נון] - מאתים תשעים ושבע לבין הגימטריה של המלים שהן לא הברכה - 'ברוך והויה' - מאתים חמשים וארבע, הוא ארבעים ושלוש, ובגימטריה 'גדול' לכך רמזו חכמים באומרים: "גדול העונה אמן יותר מן המברך", שחשבוו הערה הגימטרי של 'אמן' במלואה גדול מהערך הגימטרי של הברכה, כערך הגימטרי של 'גדול'.

הוסיף וכתב ה'בני יששכר': אם נתבונן נראה כי הגימטריה של התבות 'ברוך והויה' שיה לגימטריה של המלה 'נדר', ואילו הגימטריה של 'אמן' במלואה [אל"ף מ"ם נון] שיה לגימטריה של המלים 'נדר גדול', וכפי שאמרו חכמים שהעונה גדול מן המברך.

רגל יתרה מערכת א אות צח

ענית אמן מרבה שלום

בסוף מסכת נזיר (סו א) לאחר שהביאה הגמרא את המאמר: "גדול העונה יותר מהמברך", הוסיפה והביאה את המאמר הנוציע: "תלמיד חכם מרבים שלום בעולם". את הקשר בין שני המאמרים פרש רבי אליהו שייך רבא של לידא:

אלמלא קבעו חכמים כי 'גדול העונה אמן יותר מהמברך', אזי במקום שרק אחד מברך ומוציא את כלם י"י חובה, היתה מתעוררת מחלוקת בין הגאונים, שכן הכל היה כפי צרכי לכות באמירת הברכה. אך אחר שקבעו כי 'גדול העונה', נמנעו מחלוקות אלו. נמצא שבתקנתם הרבו חכמים שלום בעולם.

עין אליהו נזיר סו ב

הנזיר אינו מפסיד את הברכות

המאמר: "גדול העונה יותר מן המברך" מוכח בשני מקומות: במסכת ברכות (נב א) ובסוף מסכת נזיר. שיחתו של מאמר זה לא למסכת ברכות ברוחה ומובנת, אך מדוע הוא הובא גם למסכת נזיר?

באר רבי אליהו שייך רבא של לידא:

בכך בקשו חכמים לישב תמימה העולה אצל הלומד פרשת נזיר: לכאורה כיצד יכול אדם לקבל על עצמו 'נזירות', והלא בכך הוא מפסיד ברכות רבות הקשורות לענינים ולשתיית יין? לפיכך הביאו חכמים בהקשר לכך את מאמרו של רבי יוסי: "גדול העונה אמן יותר מהמברך", לאמר: הנזיר אינו מפסיד ברכות, שכן יכול הוא לענות אמן על ברכות אחרים, והעונה אמן גדול מן המברך.

עין אליהו נזיר סו ב

האורח ראשי לשרב לבעל הבית

אמרו חכמינו זכרונם לברכה (פסחים פו א): "כל מה שיאמר לך עשה חוץ מצדו". ולכאורה האם בעלת מטר לאדם להשאר בבית חברו בנגוד דעת בעלת הבית?

פרש רבי אהרן בן שמועון רבא של צפת:

'צא' גימטריה 'אמן' על האורח לצאת לכל דברי בעל הבית, מלבד אם יבדדוהו בעל הבית להוציא את המסבים בברכות. שבעה שפנה על האורח לשרב ולעמד על דעתו למעלה הבית בברך והוא יענה אמן. לפי 'שגדול העונה אמן יותר מן המברך'.

תורת אהרן חיי שיה

ארבעים זהובים של ממש...

קבלת ארבעים זהובים...

ה'חתם סופר' פנו לרמוז בדבריו לדברי פרשבורג הנהגותיה. היה זה בתקופה שבה רבה היתה המבוכה בנושאים שונים שעמדו על פרק יומה של היהדות החרדית בהונגריה והיתה להם השלכה רבה על עתידה הרוחני. בפרט בנושא יגיע ההשפלה והרפורמה שחולל שמות בקרב היהדות החרדית.

בשעה שרבים וטובים נבוכו כיצד יש לנהג לנכח יגיע ההשפלה ההולך ומתפשט בתוככי הקהלות, מקהלות פרשבורג יצאו הוראה והנהגה ברורה לכל הקהלות היהודיות בדרכי הונגריה; מן ה'חתם סופר' עשה לבוש ענין ואזר נבונה חלצו להלחם על עתיד היהדות החרדית שעמד על פה וצוה על הפרדות מחלטת ממקלותם בבחינת 'אם השמאל ואימנה, ואם הימין ואשמאליה'. לימים התברר כי בהוראה זו הצליח ה'חתם סופר' את גורל יהדות הונגריה לדורי דורות.

נושא נוסף שעמד באפן תדיר על שלחן ה'חתם סופר' היה יחסו החם ללידו מצות ישוב ארץ ישראל. באותו שנים הלך והתחדש הישוב היהודי בארץ ישראל, כאשר מן ה'חתם סופר' מ'משע' כ'גדול העומד על גביו'. הוא עודד ותמך באוהים יהודים יקרים שמסרו נפשם למשו ישוב הארץ הן ברוח והן בגשם.

ידידותו ותמיכתו של ה'חתם סופר' היו כמים קרית על גפץ יגיעה בבעור אותם גבורי רוח, אשר גם לאחר שסימו את הדרך הארצה ורצפת המכשולים מארצות הגולה בואכה ארץ ישראל, לא היגיעו אל המנוחה ואל הנחלה. אך ישראל צפתה להם כשהיא שוממה עניו ומחסור. אולם חרף מצבם הקשה למדו הם תורה וישובו את הארץ מתוך יסורים ודחמ, במקסירות נפש של ממש. כל זאת בזכות התמיכה הרבה שקבלו מאחיהם שנותרו בארצות הגולה.

משך, לא התפלאו מקורביו ובאי ביתו של ה'חתם סופר' בראותם את החבה היתרה שרחש למשלחים מארץ ישראל אשר מעת לעת היו פוקדים את מעונו ודרכם לגיס כספים בקרב קהלות הקדש לטובת בני ארץ ישראל ולמען קיים מוסדותיה. ה'חתם סופר' היה מקבל את פניהם בחיבבות מיוחדת, מקדיש מזמנו היקר כדי להדריכם בשאלות שהעלו לפניו, ולבסוף אף מעניק להם ממתנות יד ביד רחבה ומלנה אותם בכבוד וביקר בדרכם לשליחות הקדש.

היה זה באחד הימים כאשר לביתו של ה'חתם סופר' נכנס משלח נכבד מארץ ישראל. לא היתה זו הפעם הראשונה שבה פקד אותו משלח את הבית הקדוש אשר בפרשבורג. כמו תמיד קבלו ה'חתם סופר' בכבוד וביקר ואף הלימו לסעד עמו את ארוחת הצהרים.

לקראת סיום הסעודה, שפדרכה של סעדת תלמידי חכמים היתה מתבלת בדברי תורה, הניחי המשלח למארחו ברמזו את משרת בואו - לבצע תרומות עבור בני ארץ ישראל. שפנה כפד ה'חתם סופר' את אורחו בברכת האמון, תוך שהוא אומר לו בחיבבות: "הנה, כבר

בנסותו לעורר את תשומת לב המנהל, דפק בחזקה על הדלת ונופף מבעד לחלון הזכוכית בהמחאה הקרה שבדיו. אלא שהאיש לא התייחס אליו ככלל. המנהל היה סגור, ומשפך בחיבת המנהל מדבר היה בהלך פשוט מנופף לעברו בפסת גיר שאין לה כל ערך ומבקש להשתמש בה כדי להפנס לבנק לאחר שעת הסגירה. מעשה שלא יעשה...

בשעה נעול, גם ההמחאה הקרה ביותר לא שנה פרוטה", סים המשלח את דבריו, ואחר הצטדק ואמר ל'חתם סופר': "לא התכוננת בדברי לזלזל בברכת המארח, חלילה, התכונתי רק לומר כי אף שבדאי ערך הברכות הוא רב ועצום, לא יכלו עניי ירושלים לרכש את הדרוש להם למיחיתם במטבע זה, ולמען הצלחת שליחותי אני מקרח לגיס יעניכם כסף של ממש..."

צאצאיו של ה'חתם סופר' מספרים כי הדברים הניחו במקצת את דעתו. ה'חתם סופר' הסיר מעל המשלח את הקפדתו, אולם מיום זה ואילף לא אבה יותר לדבר עמו מאימה.

תוכך יעני פרשת נח